

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy esittää vakavan huolensa vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen etenemisestä sekä hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden turvaamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy pitää uutta vammaispalvelulakia tarpeellisenä. Lakiesityksen keskeisiä periaatteita, *"toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä"*, pidämme tärkeinä. Hyvil esittää kuitenkin painavan huolensa vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista koskevan eduskuntakäsittelyn etenemisen yhteydessä hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyydestä.

Vahvoja subjektiivisia oikeuksia sisältävän lainsäädännön tulee olla tarkkarajainen ja selkeä niin palvelujen kuin kohderyhmänkin osalta. Tämä on sekä asiakkaan että lain soveltajan etu. Lain soveltamisen edellyttämät resurssit tulee varmistaa ja niiden tulee pohjautua perusteelliseen vaikutusarviointiin. Lain soveltamisalan täytyy vastata käytettävissä olevia resursseja.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy on tarkentamista koskevan valmistelun aikana korostanut, että uudelleenmuotoiltu ikääntymisrajaus olisi ollut paras tapa tarkentaa soveltamisalaa. Hyvilin näkemys kuitenkin on, että hallituksen viimeisimmän lausunnolla olleen esityksen soveltamisalan tarkennus, *"elämänvaiheeseen liittyvä tavanomainen tarve"*, on parempi kuin aiemmin hyväksytty lain soveltamisala, josta viittaus ikääntymiseen puuttuu kokonaan. Talouden näkökulmasta rajoituksen poistaminen sisältää huomattavia riskejä.

Mikäli vammaispalvelulain soveltamisalan muutos etenee julkisuudessa esitetyn suuntaisesti ja laista kokonaisuudessaan poistetaan viittaus elämänvaiheessa tavanomaiseen tarpeeseen, aiheuttaa se lisääntyvää tulkinnanvaraisuutta lain soveltamisalan suhteen ja riskin hyvinvointialueille arviolta kymmenien, jopa satojen miljoonien euron suuruudesta lisäkustannuksesta.

Hyvil edellyttää, että kustannusten kasvu korvataan rahoituslainsäädännön edellyttämällä tavalla täysimääräisesti hyvinvointialueille jo vuoden 2025 alusta lukien. Tämä edellyttää valtion talousarvion varasta merkittävästi suurempaa rahoitusta.

Helsingissä 5.12.2024

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Minna Korkiakoski-Västi
toimitusjohtaja

Sami Uotinen
johtava juristi

Jaana Viemerö
erityisasiantuntija

Vammaispalvelulain taustaa

Nyt soveltamisalaltaan tarkennettavana olevan vammaispalvelulain taival on ollut hyvin vaiherikas. Vammaispalvelulakia koskevassa lausunnossaan 12.1.2023 perustuslakivaliokunta edellytti esitykseen tehtäväksi useita perustavanlaatuisia muutoksia. Näistä keskeisin oli ns. ikääntymisrajauksen poistaminen tai perusteellista säädösvalmistelua edellyttävä uudelleenmuotoilu. Ikääntymisrajauksella tarkoitetaan säännöstä siitä, että lain soveltamisalan ulkopuolelle rajataan sellainen avun, tuen tai huolenpidon tarve, joka johtuu pääasiassa iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan 20.6.2023 sisällytettiin vammaispalvelulain voimaantulon siirto. Kirjauksen mukaan hallitus käynnistää kiireellisesti lainvalmistelun, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus. Lain soveltamisalan tarkentamiseksi vammaispalvelulain voimaantuloa siirrettiin vuoden 2025 alkuun. Miksi ikääntymisrajaus on niin merkityksellistä? Ensinnäkin vammaispalvelulaki on vammaisten henkilöiden positiivista erityiskohtelua koskeva laki. Siinä tarjotaan vammaisille henkilöille heidän tarpeidensa mukaista palveluja, joihin heillä pääsääntöisesti on subjektiivinen oikeus, eli ne on toteutettava niihin varatuista määrärahoista riippumatta. Palvelut ovat myös pääosin maksuttomia ts. niistä ei peritä asiakasmakua. Sosiaalihuoltolaki on puolestaan sosiaalipalveluja koskeva yleislaki. Sen palvelut ovat määrärahasidonnaisia ja yleensä niistä peritään asiakasmaksu. Sosiaalihuoltolain palveluja ei pääsääntöisesti ole tarkoitettu tietyille asiakasryhmälle vaan yleisesti vastaamaan erilaisiin tuen tarpeisiin.

Ikääntyneet henkilöt ovat laajin sosiaalipalveluiden asiakasryhmä. Jos vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut avataan myös heille, voidaan kysyä kenelle sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat tarkoitettu. Ilman ikääntymisrajausta ovat myös ikääntyneet henkilöt saattavat olla oikeutettuja vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin. Ongelmaksi muodostuu tällöin käytettävissä olevien resurssien, niin henkilöstö- kuin taloudellistenkin, rajallisuus. THL:n tilastojen mukaan säännöllisen kotihoidon piirissä oli vuonna 2021 noin 100 000 yli 65 - vuotiasta henkilöä sekä ympäri-vuorokautisissa laitos- ja asumispalveluissa samana vuonna noin 100 000 henkilöä. Näiden uusien palveluiden lisäkustannukset yhdessä kohderyhmän laajentumisen kanssa sekä kotihoidon ja palveluasumisen asiakasmaksujen vähenemisen myötä asiakkaiden siirtyessä maksuttomien vammaispalvelujen piiriin olisi suuruusluokaltaan vähintäänkin satoja miljoonia euroja. Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista koskeva hallituksen esitys nojaa kolmeen teki- jään. Ensinnäkin yleislainsäädännön ensisijaisuutta korostetaan. Toiseksi asiakkaan etua arvioita- essa ei oteta huomioon määrättävää asiakasmaksua. Kolmanneksi lain mukaisia palveluja järjeste- tään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Mikäli viimeinen osio soveltamisalan tar- kentamisesta ei toteudu, aiheutuu tästä lisääntyvää tulkinnanvaraisuutta soveltamisalan suhteen ja mahdollisesti kymmenien ellei satojen miljoonien eurojen kustannusvaikutukset.